

EUROREGION „TATRY” (1994–1999)

POWSTANIE

Wspólne działania regionów przygranicznych, oparte o istniejące wzory europejskie, od początku lat dziewięćdziesiątych podejmowane są również w Polsce. Jednym z 13 naszych euroregionów jest Euroregion „Tatry”, którego idea, jak pisze Bogdan Wrzochalski *była inspirowana przez rozwiązania europejskie, choć z widocznym od początku ambitnym podejściem ojców – założycieli, by nadać mu charakter tożsamy z miejscowymi zwyczajami, potrzebami oraz bogactwem kultury po obu stronach Tatr*¹.

Idea zbliżenia i współpracy pomiędzy Polską i Słowacją w rejonie Tatr narodziła się podczas konferencji samorządowej w Zakopanem w listopadzie 1991 roku. Projekt ten dyskutowany był następnie na konferencji wójtów i burmistrzów gmin polskich i słowackich, która odbyła się w maju 1992 roku w Popradzie. Rozmowy dotyczące sformalizowania wzajemnych kontaktów prowadzone były przez kolejne lata. Sprawą utworzenia Euroregionu „Tatry” żywo zainteresowali się dziennikarze po obu stronach granicy. Z ich inicjatywy spotkali się 27 maja 1993 roku w Popradzie i 28 maja w Nowym Targu przedstawiciele władz samorządowych i państwowych. W wyniku tych spotkań została zredagowana „Deklaracja intencji”, wnioskująca popularyzowanie idei euroregionu w środkach masowego przekazu.

W marcu 1993 roku w Popradzie powstał słowacki projekt międzyre-

¹ B. Wrzochalski, *Europejskie znaczenie Euroregionu „Tatry” we współpracy transgranicznej*. Referat. Konferencja międzynarodowa: *Polityczne i ekologiczne problemy Euroregionu „Tatry”*,. Tatrzńska Łomnica 23–24 października 1997 r.

gionalnego związku, który został przedstawiony stronie polskiej 17 lipca w Kieżmarku. Na spotkaniu tym zaproponowano granice przyszłego wspólnego obszaru tatrzańskiego. Po stronie słowackiej miały do niego wejść miasta i wsie, należące do powiatów: Dolny Kubin, Liptowski Mikuláš, Poprad, Stara Lubowňa i Spiska Stara Wieś, a po stronie polskiej gminy, wchodzące w skład byłego powiatu nowotarskiego, leżące na Orawie, Podhalu, Spiszu i w Pieninach. Powołano również grupę roboczą w celu opracowania statutu, w skład której weszli: Marian Błażkiewicz z Podhalańskiego Związku Gmin w Nowym Targu, Wendelin Haber – wójt gminy Łąpsze Niżne na Spiszu, Maciej Krokowski – burmistrz Zakopanego, Zofia Pieczkowska z Urzędu Wojewódzkiego w Nowym Sączu, Juliusz Łojek – primator Spiskiej Starej Wsi i Jan Skupin – primator Kieżmarku.

31 października 1993 roku, kiedy Słowacja stanowiła już suwerenne państwo, podpisano w Zakopanem Deklarację Samorządów Terytorialnych Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Słowackiej w sprawie utworzenia Regionu „Tatry”. W dokumencie tym przedstawiciele władz samorządowych po obu stronach Tatr potwierdzili swe zainteresowanie powołaniem Regionu „Tatry”.

18 sierpnia 1994 r. w Warszawie podpisano porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Słowackiej o współpracy transgranicznej, w którym obie strony wyraziły między innymi uznanie dla znaczenia inicjatywy lokalnych i regionalnych samorządów w dziele *zbliżania sąsiadujących ze sobą Narodów*, zadeklarowały zarazem, że będą *wspierać (...) współpracę transgraniczną, przyczyniając się w ten sposób do postępu gospodarczego i społecznego w obu państwach*².

Uzgodnienia pomiędzy rządami obu państw przyczyniły się w dużej mierze do sfinalizowania kilkuletnich starań o powołanie do życia euroregionu.

26 sierpnia 1994 roku na Kongresie Założycielskim w Nowym Targu podpisano Umowę pomiędzy samorządami Polski i Słowacji o założeniu transgranicznego związku Euroregion „Tatry”, który *zgodnie z procesem integracji krajów Europy, w oparciu o Europejską Konwencję Ramową o Współpracy transgranicznej z dnia 11 maja 1980 roku przyczyniać się będzie do przyspieszenia wszechstronnego rozwoju przylegających do siebie obszarów Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Słowackiej w na-*

² Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Słowackiej o Współpracy Transgranicznej. Warszawa, dnia 18 sierpnia 1994 r.

*wiązaniu do historycznych korzeni i wzajemnych stosunków w tych regionach*³.

Umowę podpisali ze strony słowackiej: Jan Skupin – primator miasta Kieżmark, František Zavatzky – z-ca primatora miasta Stary Smokowiec, Michał Sipos – primator miasta Stara Lubownia, Mikulas Mytnik – starosta wsi Kamienka, Julian Helka – primator miasta Ružomberok, Julius Medvedei – primator miasta Liptowski Hradek, Jozef Mazari – primator miasta Trstena, Ivan Saško – primator miasta Twardoszyn, ze strony polskiej: Czesław Borowicz – burmistrz miasta Nowy Targ, Jan Pyka – zastępca burmistrza miasta Rabka, Józef Gacek – burmistrz miasta Szczawnica, zaś w imieniu gmin wójtowie: Andrzej Majewski – Biały Dunajec, Jan Kuruca – Bukowina Tatrzańska, Kazimierz Dzielski – Czarny Dunajec, Stanisław Wojtaszek – Czorsztyn, Julian Stopka – Jabłonka, Bronisław Bublik – Krościenko, Franciszek Adamczyk – Lipnica Wielka, Wendelin Haber – Łapsze Niżne, Jan Smarduch – Nowy Targ, Sławomir Olszewski – Ochotnica Dolna, Marek Wierzba – Raba Wyżna, Stanisław Ślimak – Szaflary oraz burmistrz Franciszek Bachleda-Księdzularz – gmina Tatrzańska.

Sąd Wojewódzki w Nowym Sączu postanowieniem z 15 grudnia 1994 roku wpisał Euroregion „Tatry” do rejestru stowarzyszeń i zatwierdził jego statut.

Granice Euroregionu wytyczono na podstawie granic administracyjnych. Po stronie polskiej Euroregion obejmuje 18 gmin z obecnego województwa małopolskiego. Należą do niego miasta: Nowy Targ, Zakopane, Szczawnica, miasta i gminy: Rabka, Muszyna oraz gminy: Krościenko, Łapsze Niżne, Raba Wyżna, Nowy Targ, Lipnica Wielka, Bukowina Tatrzańska, Biały Dunajec, Jabłonka, Ochotnica Dolna, Czarny Dunajec, Szaflary, Czorsztyn i Poronin. Powierzchnia 1952 km², mieszkańców około 245 tys.

Po stronie słowackiej w skład Euroregionu wchodzi 63 miejscowości z 9 powiatów: Namestowo, Dolny Kubin, Twardoszyn, Liptowski Mikulasz, Poprad, Kieżmark, Stara Lubownia, Spiska Nowa Wieś. Powierzchnia tej części Euroregionu wynosi 6212 km², zamieszkiwana jest ona przez około 223 tys. osób.

Siedzibami Euroregionu są: w Polsce Nowy Targ, a na Słowacji Kieżmark.

Zgodnie z zawartym porozumieniem, przyjętym statutem i uchwałami Kongresu członkowie Euroregionu (miasta, gminy i wsie) mają obo-

³ Umowa pomiędzy Samorządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Słowackiej o utworzeniu transgranicznego związku „Euroregion Tatry”. Nowy Targ, 26 sierpnia 1994 r.

wiązek płacenia składek członkowskich, które w roku 1999 wynosiły 45 groszy rocznie od mieszkańca po stronie polskiej i 1 koronę po stronie słowackiej.

Strona polska i słowacka gromadzą swoje środki finansowe na oddzielnych kontach bankowych. Pochodzą one głównie ze składek członkowskich i umożliwiają utrzymanie struktur związku, krajowych sekretariatów i tylko w bardzo niewielkim stopniu przeznaczane są na realizację głównych kierunków działalności.

STRUKTURA ORGANIZACYJNA

W swojej dotychczasowej działalności Euroregion realizuje się jako struktura organizacyjna, funkcjonująca praktycznie według następujących zasad: partnerstwa i równoprawności stron; zachowania tożsamości narodowej, państwowej, lokalnej i regionalnej; pełnej dobrowolności uczestnictwa w związku oraz realizowanych przez niego akcjach, przedsięwzięciach i programach; parytetu czyli równej liczby głosów każdej ze stron w statutowych gremiach związku oraz równej partycypacji w kosztach organizowanych akcji; konsensusu stron przy podejmowanych uchwałach i decyzjach; rotacji władz: Rady, Komisji Rewizyjnej, Komisji Roboczych.

Statut Euroregionu „Tatry” zakłada aktywność związku w następujących dziedzinach: planowania i gospodarki przestrzennej, gospodarki komunalnej, przemysłu, rolnictwa, ochrony przyrody i środowiska, transportu i łączności, ruchu osobowego i transportu przez granicę, handlu i usług, oświaty i nauki, ochrony zdrowia, kultury i sztuki, kontaktów i wymiany młodzieży, turystyki, rekreacji i sportu, zapobieganiu przestępczości, wzajemnej pomocy na wypadek katastrof i klęsk żywiołowych oraz innych dziedzin wspólnego zainteresowania.

Władze Euroregionu są wspólne, polsko-słowackie, ich organy to: Kongres, Rada, Komisja Rewizyjna, Sekretarze i komisje robocze.

Kongres jest najwyższym organem związku, składa się z 70 delegatów, po 35 z każdej ze stron. Do jego kompetencji należy m. in.: uchwalanie i zmiana statutu, przyjmowanie nowych członków, wybór i odwoływanie Rady i Komisji rewizyjnej, ustalenie podstawowych kierunków działalności, rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań rady i komisji Rewizyjnej. Jest zwoływany przynajmniej raz w roku.

Rada jest najwyższym organem wykonawczym związku, składa się z 12 członków, po 6 z każdej ze stron, wybieranych przez Kongres na

okres 2 lat. Pracami Rady kieruje przewodniczący, wybierany przez Radę w głosowaniu tajnym. Na przewodniczącego wybierany jest przemiennie co dwa lata przedstawiciel Polski i Słowacji. W kierowaniu pracami Euroregionu bierze udział wiceprzewodniczący, którym jest każdorazowo przedstawiciel drugiej strony. Do kompetencji Rady należy m. in.: uchwalanie planów rzeczowo-finansowych, wybór składu komisji, zwoływanie kongresu i wykonywanie jego uchwał.

Komisja Rewizyjna jest organem kontrolnym związku, wybieranym przez Kongres, składa się z 6 członków po 3 z każdej ze stron.

Organami wykonawczymi Rady są sekretarze, po jednym z każdej ze stron, do ich zadań należy obsługa administracyjna struktur Euroregionu.

Komisje robocze są powoływane w celu rozwiązywania konkretnych problemów związanych przez Radę ze współpracą w związku, są organami doradczymi Rady. Aktualnie działają komisje: gospodarcza, ochrony środowiska, kultury, informacji, sportu i turystyki.

POŁOŻENIE. WALORY KRAJOZNAWCZE I TURYSTYCZNE

Euroregion „Tatry” zajmuje obszar typowo górski. Obejmuje on swoim zasięgiem słowacko-polskie Tatry i Podtatrze, w skład którego wchodzi historyczno-kulturowe krainy: Orawa i Spisz po polskiej i słowackiej stronie oraz polskie Podhale, Pieniny i słowacki Liptów. Największa rzeka to Dunajec. Cały region posiada wyjątkowe walory przyrodnicze, krajoznawcze i kulturowe. Znajduje się tutaj pięć parków narodowych: Tatrzański, Pieniński, Babogórski, Gorczański (Polska) i Słowacki Raj.

Polska część Euroregionu położona jest w południowo-zachodniej części województwa małopolskiego i obejmuje miasta i gminy, należące obecnie do 3 powiatów: nowotarskiego, tatrzańskiego i nowosądeckiego.

Główną atrakcją polskiej części Euroregionu są Tatry i Zakopane – zimowa stolica Polski, centrum sportów narciarskich oraz ważny ośrodek kultury regionalnej. Największym i najstarszym miastem jest Nowy Targ, główny ośrodek usługowo-handlowy, ważny węzeł komunikacyjny, znany z przemysłu obuwniczego, kuśnierstwa oraz Klubu Sportowego „Podhale” – siedemnastokrotnego mistrza Polski w hokeju na lodzie.

Wielkie walory turystyczne posiadają również Pieniny z przełomem Dunajca i Zalew Czorsztyński. Turyści chętnie korzystają z uroków Babiej Góry i Gorców. Szczawnica, Muszyna i Rabka to znane miejscowości uzdrowiskowe i turystyczne, słynące z doskonałych warunków klimatycznych i wód mineralnych.

Bogactwem tego regionu jest również kultura ludowa i folklor, kultywowany przez liczne zespoły pieśni i tańca, szczególnie z Bukowiny Tatrzańskiej, Poronina, Kościeliska, Zakopanego, Lipnicy Wielkiej i Nowego Targu. Atrakcyjne zabytki to zamki w Czorszynie i Niedzicy, skansen w Zubrzyicy Górnej, gotyckie drewniane kościoły w Dębnie, Łopusznej, Nowym Targu oraz zespół budownictwa drewnianego w Chochołowie.

Słowacka część Euroregionu wyróżnia się także ogromnym bogactwem przyrodniczym i krajobrazowym. Atutem tego stosunkowo słabo zaludnionego regionu jest turystyka. Znajdują się tu liczne, bardzo dobrze zagospodarowane ośrodki turystyczno-wypoczynkowe, między innymi w Starym Smokowcu, Tatrzańskiej Łomnicy, Szczyrbskim Jeziorze, Demianowskiej Dolinie. Szeroka oferta usług i dobra baza noclegowa w postaci hoteli, górskich schronisk, kwater prywatnych oraz znakomite trasy narciarskie, kolejki linowe, wyciągi, skocznie, hale lodowe, baseny – przyciągają wielu turystów. Atrakcją są też udostępniane turystom jaskinie: Lodowa, Bielska i Demianowska i dobrze zachowana, stara architektura miast i wsi: Spiskiej Soboty, Kieżmarku, Lubicy, Spiskiej Nowej Wsi, Spiskiej Kapituły, Wilkolińca, Twarożnej, Zdziaru. Liczne zamki, jak np. Orawski, Kieżmarski, Spiski czy Lubowiański, to świadectwo bogatej, burzliwej i wielokulturowej przeszłości słowackiego Podtatrza.

REALIZACJA ZAŁOŻEŃ STATUTOWYCH

Warunki działalności

W swych początkach Euroregion realizował zadania i cele, do których został powołany w minimalnym zakresie, głównie z powodu ograniczonych środków finansowych. Brak zewnętrznego dofinansowania sprawił, że wiele przedsięwzięć nie wyszło poza fazę koncepcyjną. Dochody ze składek pozwalały na utrzymanie organów związku.

Była też przeszkoda natury prawnej: brak rejestracji Euroregionu „Tatry” po stronie słowackiej, co było przyczyną wielu utrudnień w kontaktach formalnych. Starania o rejestrację Euroregionu w Republice Słowackiej trwają. Do tej pory zarejestrowano tu 23 lipca 1997 roku organizację osób prawnych pod nazwą *Stowarzyszenie Region „Tatry”*. Po ostatnich wyborach parlamentarnych nastąpiły tu istotne zmiany. M. in. rozwiązywaniem problemów dotyczących współpracy przygranicznej zajęło się Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, które przygotowuje znowelizowany

projekt ustawy o samorządach. Pozwoli ona na rozwój współpracy przygranicznej z samorządami innych państw.

W związku z nowymi uwarunkowaniami i rozwojem Euroregionu jego V Kongres, który odbył się 16 lutego 1999 roku, podjął uchwałę o powołaniu specjalnej komisji do przygotowania nowelizacji porozumienia z 26 sierpnia 1994 roku o utworzeniu Euroregionu „Tatry”. Na Nadzwyczajnym Kongresie z okazji piątej rocznicy powstania Związku zostanie podpisana stosowna umowa.

Warto podkreślić dużą rolę Euroregionu jako organizatora licznych już imprez, sesji naukowych i działań promocyjnych, które prowadzą do wzajemnego zbliżania i poznawania się lokalnych społeczności po obu stronach granicy. Zasługą Euroregionu jest również zainteresowanie ideą zbliżenia i współpracy na szczeblu regionalnym ambasad obu państw w Warszawie i Bratysławie oraz Ministerstw Spraw Zagranicznych, Wewnętrznych i Administracji.

Od 1996 roku Euroregion „Tatry” jest członkiem Stowarzyszenia Europejskich Regionów Granicznych, które ma swoją siedzibę w Gronau.

W roku 1996 i 1999 Region był również gospodarzem IV i VIII Forum Polskich Regionów Granicznych, na których omawiano stan współpracy transgranicznej oraz perspektywy jej rozwoju. Na VIII Forum w Łopusznej postanowiono między innymi, aby:

- nawiązywać współpracę pomiędzy biurami euroregionów w zakresie wymiany doświadczeń w pozyskiwaniu środków pomocowych,
- zorganizować specjalne posiedzenie Senackiej Komisji Spraw Zagranicznych, poświęcone tematyce euroregionów,
- poważnie traktować wnioski i propozycje euroregionów oraz udzielać im pomocy przez resorty i urzędy centralne, odpowiedzialne za realizację zadań państwa w zakresie współpracy transgranicznej.

Fundusz PHARE CREDO

Działalność Euroregionu zyskała na dynamice i stała się bardziej widoczna od roku 1998. Przyczyniła się do tego m. in. aktywna postawa władz związku oraz przyznanie Euroregionowi środków finansowych z funduszu PHARE CREDO. Dzięki temu w 1998 w biurze Euroregionu w Nowym Targu zaczął funkcjonować sekretariat funduszu dla pogranicza polsko-słowackiego. Został on wyposażony w sprzęt komputerowy i poligraficzny, niezbędny do działań promocyjnych i koordynujących. Sekreta-

riat funduszu dokonał wstępnej kwalifikacji 19 projektów, które zostały zgłoszone przez:

- Gminy: Lipnica Wielka, Komańcza i Rajcza, miasto i gminę Muszyna oraz miasta: Szczawnica, Limanowa i Zakopane
- Małopolskie Towarzystwo Oświatowe w Nowym Sączu, Polsko-Słowacką Izbę Przemysłowo-Handlową w Bielsku Białej, Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji w Krakowie, Młodzieżowe Centrum Kultury „Jutrzenka” w Zakopanem, Klub Sportowy „Podhale” w Nowym Targu, Związek Międzyregionalny Euroregion Karpaciki w Krośnie, Stowarzyszenie Naukowo-Techniczne Inżynierów i Techników Rolnictwa, oddział Wojewódzki w Krakowie.

Komisja Europejska zakwalifikowała do realizacji 4 projekty:

- *Przez komunikację rowerową do współpracy transgranicznej – rowerowa ścieżka edukacyjna Szczawnica – Leśnica.* Partnerzy: miasto Szczawnica i wieś Leśnica.
- *Ekorozwój wsi szansą rozwoju polsko-słowackich terenów przygranicznych.* Partnerzy: Fundacja Centrum Edukacji Ekologicznej Wsi w Krośnie, wieś Klusow i wieś Olka.
- *Edukacja regionalna na Podtatrze polskim i słowackim.* Partnerzy: miasto Zakopane i miasto Poprad.
- *Program zrównoważonego rozwoju turystyki na Górnej Orawie.* Partnerzy: gmina Lipnica Wielka, miasto Namestowo, wieś Bobrów.

Fundusz Małych Projektów Euroregionalnych

Dużą szansą dla rozwoju Euroregionu „Tatry” stworzyło podpisane 14 grudnia 1998 roku Porozumienie z Władzą Wdrażającą Program Współpracy Przygranicznej PHARE w sprawie Funduszu Małych Projektów Euroregionalnych. W jego wyniku Euroregion otrzymał kwotę 120.000 EUR z przeznaczeniem na dofinansowanie projektów ze sfery kultury, sportu, rozwoju demokracji lokalnej, zasobów ludzkich, planowania przestrzennego, rozwoju gospodarczego i turystyki. Euroregion przyjął na siebie odpowiedzialność za wybór i realizację projektów zgodnie z „Wytocznymi w sprawie Zarządzania Funduszem Małych Projektów”, a także zapewnienie należytego nadzoru nad jakością i terminowością wykonywanych prac. Rolę tę spełniają powołane przez Radę 16 listopada 1998 roku: Komitet Sterujący w składzie: Wendelin Haber, Eugeniusz Zajczkowski, Piotr Bąk, Peter Burian (obserwator) oraz Sekretariat, kierowany przez Antoniego Nowaka. Komitet określił kryteria wyboru organi-

zacji, mogących brać udział w Programie, kwalifikujących się działań i wysokości wydatków.

Realizując zadania dotyczące Funduszu Sekretariat zorganizował 7 grudnia 1998 roku pierwsze seminarium informacyjne w sprawie programu, na które zaprosił burmistrzów i wójtów miast i gmin, będących członkami Euroregionu. 8 grudnia wystosowano pismo do urzędów tych miast i gmin z zaproszeniem do składania wniosków o dofinansowanie projektów, z jednoczesną prośbą o przekazanie zaproszeń do wszystkich działających na terenie gmin instytucji i organizacji „niedochodowych”, które mogłyby być beneficjentami Funduszu. 26 lutego 1999 roku Komitet Sterujący na podstawie oceny dokonanej w dyskusji specjalistów podjął decyzję o wyborze projektów do realizacji i wysokości dofinansowania ich z Fundusz PHARE. Obecnie realizowanych jest 25 projektów, głównie przez gminy oraz organizacje i instytucje niedochodowe działające na terenie Euroregionu⁴. Jest to bardzo ważny krok w kierunku wymiernej

⁴ Oto one:

1. *Święto Pasterskie na Górnjej Orawie*, gmina Lipnica Wielka, miasto Namestowo.
2. *I Forum Miast Euroregionu „Tatry”*, Urząd Gminy i Miasta Muszyna, miasto Stara Lubownia.
3. *I Polsko-Słowackie Forum Gospodarcze*, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, miasto Spiska Nowa Wieś.
4. *Młodzieżowe szachy ponad granicami*, Młodzieżowy Dom Kultury w Nowym Targu, gimnazjum w Kieżmarku.
5. *Szkolenie Ratowników TOPR – październik*, Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe w Zakopanem, Horska Służba Zapadne Tatry.
6. *Szkolenie ratowników – maj*, jak wyżej.
7. *Euroregion bez granic*, Urząd Gminy Bukowina Tatrzańska, Region „Tatry” w Kieżmarku.
8. *Święto bez granic: „Wesoły Przednówek w Rabie Wyżnej”*, zarząd Gminy Raba Wyżna, wieś Lisek.
9. *Internet bez granic*, szkoła podstawowa w Szczawnicy, szkoła podstawowa w Spiskiej Beli.
10. *Lato z kajakiem*, S. K. S. „Sokolica” w Krościenku, T. J. „Pieniny” w Czerwonym Klasztorze.
11. *Tatry – przenikanie kultur*, szkoła podstawowa w Białce Tatrzańskiej, szkoły podstawowe w Spiskiej Beli i Lendaku.
12. *II Memoriał Piotra Malinowskiego – euroregionalne zawody w narciarstwie turystycznym*, Urząd Powiatowy w Zakopanem, Tatraska Horska Służba Wysokie Tatry.
13. *Polsko-Słowackie Zamagurze spiskie – informator*, Zarząd Gminy Łapsze Niżne, miasto Spiska Stara Wieś.
14. *Turnieje hokejowe*, Klub Sportowy „Podhale” w Nowym Targu, Hokejowy Klub Sportowy w Popradzie.
15. *Partnerskie kontakty szkoły z Zakopanego i wsi ze Zdziaru*, Szkoła podstawowa nr 4 w Zakopanem, szkoła ze wsi Zdziar.

współpracy transgranicznej, w której uczestniczyć będą setki mieszkańców polsko-słowackiego pogranicza. Cały proces przygotowawczy i oceniający oraz rozliczenie projektów realizuje Euroregion. Zadanie to, zważywszy na możliwości kadrowe, nie należy do łatwych. Ponadto Euroregion i beneficjenci zdobywają doświadczenie w zakresie opracowywania i realizacji projektów według standardów i kryteriów zachodnioeuropejskich.

Ochrona przyrody i środowiska

W tej sprawie Rada Euroregionu podjęła uchwałę już na początku swojej działalności 10 października 1995 roku. Po zapoznaniu się z informacjami o stanie ochrony środowiska, przedstawionymi przez dyrektorów parków narodowych Tatrzańskiego i Pienińskiego, postanowiono wystąpić do władz z prośbą o dofinansowanie programu, zmierzającego do zachowania wartości przyrodniczych biosferycznego rezerwatu Tatry.

W 1996 roku w Tatrzańskiej Łomnicy odbyło się seminarium na temat wpływu aktywności sportowej w parkach narodowych na środowisko i skutków sztucznego zaśnieżania.

Niestety, większość dotychczasowych działań Euroregionu w zakresie ochrony środowiska miała jedynie charakter diagnostyczno-koncepcyjny. Dotyczyły one głównie ochrony przyrody w parkach narodowych, ochrony wód Dunajca i wpływu zapory w Niedzicy na środowisko naturalne, opinii w sprawie przejść granicznych na szlakach turystycznych.

-
16. *Zawody tenisa stołowego o Puchar Euroregionu „Tatry”*, Klub Sportowy „Gorce” w Nowym Targu, Klub Sportowy w Rużomberoku.
 17. *Prezentacje nowotarskie*, Urząd miejski w Nowym Targu, Ośrodek Kultury w Kieżmarku.
 18. *Muzyka Karpat*, Związek Podhalań Oddział w Zakopanem, Tatrzańskie Centrum Kultury w Starym Smokowcu.
 19. *Ratowanie ginących zawodów Bukowina – Zdziar – wymiana doświadczeń*, Bukowińskie Centrum Kultury „Dom Ludowy”, wieś Zdziar.
 20. *Genealogia rodów góralskich*, Urząd Miasta Zakopane, wieś Zdziar.
 21. *Informacje turystyczne czynnikiem rozwoju*, Urząd Miasta w Szczawnicy, wieś Leśnica.
 22. *Festiwal teatralny Pogranicza*, Urząd Miasta Rabka, Spiski Teatr w Spiskiej Nowej Wsi.
 23. *Jak dobrze mieć sąsiada*, Gminne Centrum Kultury w Krościenku, Regionalne Centrum Kultury w Starej Lubowni.
 24. *Spiska Watra – Festiwal Kultury Pogranicza*, Zarząd Gminy Łapsze Niżne, miasto Spiska Stara Wieś.
 25. *Promocja Euroregionu „Tatry”*, Euroregion „Tatry”, w Nowym Targu, Region „Tatry” w Kieżmarku.

Specjalna komisja przygotowuje obecnie ocenę stanu środowiska naturalnego, szczególnie w nowoutworzonym Międzynarodowym Rezerwacie Biosfery „Tatry”, znajdującym się na terenie Parku Tatrzańskiego po stronie polskiej i słowackiej.

W sferze koncepcji jest też sprawa monitoringu czystości wód i powietrza w Euroregionie.

Współpraca na rzecz rozwoju gospodarki i handlu

To ważne zadanie Euroregionu. Do tej pory nie można w tej dziedzinie zanotować wielu sukcesów. Wynika to przede wszystkim z niedostatku środków finansowych, barier celnych, niewystarczającej infrastruktury przejść granicznych oraz braku podstaw prawnych współpracy na różnych szczeblach zarządzania. W celu pokonania tych przeciwności podejmowano dotychczas działania mediacyjne i ułatwiano nawiązywanie kontaktów.

W przełamywaniu barier pomocne okazywały się inicjatywy służące nawiązywaniu kontaktów pomiędzy polskimi oraz słowackimi producentami i handlowcami. Jedno z takich spotkań, w którym uczestniczyli polscy i słowaccy przedsiębiorcy oraz radca handlowy ambasady Rzeczypospolitej Polskiej na Słowacji, połączone z informacją o przepisach celnych i podatkowych, miało miejsce w Spiskiej Nowej Wsi 26 listopada 1998 roku.

W maju 1999 roku odbyło się I Polsko-Słowackie Forum Gospodarcze w Nowym Targu, zorganizowane wspólnie ze starostwem nowotarskim.

Dobrą okazją do nawiązania wzajemnych kontaktów i zawierania umów były imprezy handlowe i targowe, które Euroregion organizował, czy też aktywnie w nich uczestniczył. Należały do nich między innymi imprezy doroczne:

- Lubowniański Jarmark w Lubowni,
- Targi Turystyczne „Tatra Tourist Workshop” w Popradzie,
- Spiskie Targi Budowlane w Spiskiej Nowej Wsi oraz
- „Wiosenny Tatrzański Jarmark – Góral 98” – Tatrzańska Łomnica 15–17 maja 1998.

W 1997 roku odbyła się polsko-słowacka konferencja pod tytułem „Modele transgranicznej współpracy”, zorganizowana wspólnie z Wyższą Szkołą Biznesu w Nowym Sączu pod patronatem Ambasadora Republiki Słowackiej w Polsce, której celem było opracowanie planów i programów aktywizacji rozwoju gospodarczego.

Euroregion jest w trakcie gromadzenia bazy danych o działających na

jego terenie instytucjach kultury, sportu, turystyki, handlu i gospodarki. Co roku opracowywany jest również wspólny kalendarz imprez.

Kultura, sztuka i nauka

Polsko-słowacka współpraca w ramach Euroregionu najlepiej się rozwijała w dziedzinie kultury. Do najbardziej znaczących wspólnych wydarzeń i imprez należą *Dni kultury słowackiej w Polsce*, *Dni kultury polskiej na Słowacji* oraz doroczna prezentacja dorobku kulturalnego połączona z wielkim festynem na granicy pod nazwą *Euroregion bez granic*.

W 1995 roku *Dni Kultury Słowackiej* odbyły się w Nowym Targu, Zakopanem i Rabce, a w 1996 roku *Dni Kultury Polskiej na Słowacji* zorganizowano w Namestowie, Dolnym Kubinie, Liptowskim Mikulaszu, Kieżmarku, Starej Lubowni, Spiskiej Nowej Wsi i Spiskiej Starej Wsi. W programie znalazły się między innymi występy zespołów: „Małe Podhale”, „Hawrań”, „Kolt”, prezentacje orkiestr dętych z Łapsz Niżnych, Maniowych, Nowego Targu, Lipnicy Wielkiej, wystawy w poszczególnych miastach: artystów profesjonalnych, twórczości artystycznej uczniów Szkoły Tkactwa Artystycznego i Liceum Plastycznego z Zakopanego, fotografii z dorocznego konkursu pt. „Krajobraz górski”, sztuki ludowej oraz sztuki naiwnej i „art-brut”. W Spiskiej Nowej Wsi i Kieżmarku odbył się koncert galowy imprezy według scenariusza i reżyserii Aldony Gąsienicy Szostak.

W roku 1996 Komisja Kultury Euroregionu współorganizowała *Dni Muzyki Karpat* w Nowym Targu i Zakopanem oraz *Orawskie lato na Słaniczkiej Wyspie* w Namestowie i *Jarmark Tatrzański* w Tatrzańskiej Łomnicy.

Natomiast z inicjatywy Ambasady Polskiej w Bratysławie zorganizowano w Instytucie Polskim w Bratysławie wystawę z okazji 650-lecia Nowego Targu, połączoną z promocją tego miasta i Euroregionu, na której prezentowali swoje prace nowotarscy artyści plastycy. Wernisaż wystawy zaszczylicili swoją obecnością ministrowie Spraw Zagranicznych Polski – Dariusz Rosati i Słowacji – Pavel Hamžík.

W 1997 na imprezie *Euroregion bez granic* spotkano się 6 września w Szczawnicy i Leśnicy, a 23 sierpnia 1998 w Niedzicy i Spiskiej Starej Wsi, zaś 1 sierpnia 1999 w Jurgowie i Podspadach, dokładnie na granicy polsko-słowackiej, gdzie przybyło kilka tysięcy mieszkańców, aby wziąć udział u podnóża Tatr w transgranicznym rekreacyjno-ludowym festynie góralskim.

Szereg wystaw zorganizowano również w latach 1995–1999, między innymi:

- „Żydzi w malarstwie Karola Kostura” w Instytucie Polskim w Bratysławie i w Preszowie,
- „Malarstwo na szkle” w Kieżmarku,
- „Wystawa artystów z Kieżmarku” w Nowym Targu,
- „Wystawa amatorskiej twórczości artystów nowotarskich” w Kieżmarku,
- „Kieżmark – klejnot pod Tatrami” w Nowym Targu,
- „Nowotarskie prezentacje” w Kieżmarku.

Rozpropagowaniu idei Euroregionu „Tatry” w szkołach służył konkurs na prace plastyczne pod hasłem „Janosik”, w którym mogły uczestniczyć dzieci i młodzież szkół podstawowych i średnich, również artystycznych, z miejscowości zrzeszonych w Euroregionie. Prace konkursowe prezentowane były na wystawie pokonkursowej w Spiskiej Starej Wsi i Bukowinie Tatrzańskiej.

Wymiar kulturowy mają również imprezy religijne. Od 1995 roku co roku odbywa się piesza pielgrzymka z Zakopanego na Mariańską Górę w Lewoczy. Z kolei Słowacy pielgrzymują do Matki Boskiej Jaworzyńskiej na Wiktorówkach – Królowej Tatr.

Płaszczyzną wymiany myśli, a także miejscem nawiązywania kontaktów, są organizowane z inicjatywy Euroregionu liczne sesje naukowe i spotkania przedstawicieli samorządów. Do tej pory odbyły się:

- sesja naukowa *Dzieje Spisza jako przykład przenikania się wielu kultur: słowackiej, polskiej, węgierskiej, niemieckiej* – Niedzica, 20–21 października 1995 roku,
- seminarium *Polityczne i ekologiczne problemy Euroregionu Tatry* – Tatrzańska Łomnica, 23–24 października 1997 roku,
- seminarium *Polityka Unii Europejskiej w regionalnym i lokalnym planowaniu* – Kieżmark 15 października 1998 roku.

6–7 września 1999 roku odbyło się w Muszynie I Forum Miast Euroregionu „Tatry” z udziałem burmistrzów i primatorów miast – członków Euroregionu oraz naukowców. Na Forum prezentowano poszczególne miasta, mówiono o historii i perspektywach ich rozwoju oraz o miejscu i roli Euroregionu w procesie integracji europejskiej. Materiały zgromadzone na Forum posłużą do utworzenia strony o Euroregionie w internecie. Spotkanie współfinansowane było ze środków PHARE Unii Europejskiej.

Ruch graniczny

Jednym z głównych zadań, które realizuje Euroregion, jest rozwijanie i pogłębianie współpracy i organami rządowymi i pozarządowymi w celu wytworzenia warunków, ułatwiających i polepszających ruch graniczny. W grudniu 1995 roku, w związku z przygotowywaną umową między Rządami Polski i Słowacji o przejściach granicznych i przejściach na szlakach turystycznych przecinających granice państw, Rada Euroregionu zwróciła się z prośbą do Rządów obu państw o uwzględnienie obszaru turystycznego Tatr w wykazie przejść granicznych. Zaproponowano lokalizację przejść turystycznych na 21. z istniejących szlaków górskich, polskich i słowackich, oraz 5. nowych, możliwych do realizacji po przywróceniu nie istniejących już szlaków historycznych. Już rok wcześniej Rada Euroregionu w porozumieniu z dyrekcją parków narodowych wystosowała prośbę do rządu polskiego o uruchomienie turystycznych przejść granicznych: Jurgów – Podspady, Czerwony Klasztor – Sromowce Niżne, Szczawnica – Leśnica.

Dzięki staraniom, między innymi władz Euroregionu, w 1996 roku otwarto jedno z tych przejść: Szczawnica – Leśnica. W 1997 roku opracowany został projekt szlaku turystycznego Szczyrbskie Pleso – Rysy oraz opinie, dotyczące nowych przejść na szlakach.

2 lutego 1998 roku Rada w liście do Premiera Rzeczypospolitej Jerzego Buzka zgłosiła następujące propozycje:

- budowa nowego terminalu po stronie słowackiej na przejściu granicznym Chyżne – Trstena, a po stronie polskiej modernizacja drogi krajowej w sąsiedztwie granicy pod kątem przyszłej drogi ekspresowej,
- przekształcenie przejścia granicznego Niedzica – Łysa na całodobowe przejście międzynarodowe w celu poprawy ruchu na granicy polsko-słowackiej,
- przekształcenie przejścia małego ruchu granicznego Jurgów – Podspady w przejście paszportowe, które odciążąoby ruch na przejściu Łysa Polana – Jaworzyna,
- rozszerzenie możliwości korzystania z przejść małego ruchu granicznego w rejonie przygranicznym, jak również ludności, przebywającej na wycieczkach i wypoczynku w licznych ośrodkach turystycznych po obydwu stronach Tatr,
- dopuszczenie ekspertów Euroregionu z różnych dziedzin do prac Polsko-Słowackiej Komisji Międzynarodowej do spraw Współpracy Transgranicznej.

W odpowiedzi na powyższe wystąpienie Biuro Dyrektora Generalnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji poinformowało o:

- rozpoczęciu negocjacji, dotyczących polsko-słowackiej umowy o przejściach granicznych i przedstawieniu w rozmowach także wniosków Euroregionu,
- przewidzianych nakładach na modernizację dróg dojazdowych do przejść granicznych Niedzica – Łysa oraz Jurgów – Podspady, w przypadku zmiany ich kategorii,
- przedstawieniu propozycji o zmianie umowy o małym ruchu granicznym w czasie rozmów polsko-słowackiej grupy ekspertów ds. przejść granicznych,
- zaakceptowaniu wniosku o włączeniu przedstawicieli Euroregionu do prac grup roboczych Polsko-Słowackiej Komisji Międzyrządowej.

Uwagi końcowe

Pomimo skromnego budżetu, problemów prawnych, gospodarczych oraz różnic społecznych i politycznych Euroregion „Tatry” funkcjonuje w świadomości zbiorowej mieszkańców po obydwóch stronach granicy. Zasluga to licznej rzeszy działaczy samorządowych, którzy poprzez współpracę pomiędzy poszczególnymi miastami i wsiami rozwijali jego idee. Szczególnie była ona owocna w dziedzinie kultury i sportu, że przypomnę tylko imprezy: „Euroregion bez granic”, „Dni kultury słowackiej w Polsce”, „Dni kultury polskiej na Słowacji”, „Święto pasterskie na Górnej Orawie”, liczne wystawy i koncerty, a także „Polsko-słowacką ligę młodzieżową w hokeju na lodzie”, „Turnieju tenisa stołowego o puchar Euroregionu Tatry”, „Szachy ponad granicami”, „Euroligę w kolarstwie górskim”.

Zapowiedzią dobrej współpracy gospodarczej są natomiast: „I Polsko-Słowackie Forum Gospodarcze”, „Forum Miast Euroregionu Tatry”, „Targi Spiskie w Spiskiej Nowej Wsi”. Euroregion spełnia również ważną rolę jako grupa nacisku na organy władzy państwowej w sprawach ruchu granicznego, znoszenia barier celnych, uruchamiania nowych przejść granicznych. Płaszczyzną wymiany myśli i twórczej inicjatywy są również liczne sesje i seminaria naukowe, żeby wspomnieć tylko „Dzieje Spisza jako przykład przenikania się wielu kultur: słowackiej, polskiej, węgierskiej, niemieckiej”, „Polityczne i ekonomiczne problemy Euroregionu Ta-

try”. Działacze Euroregionu włączają się też aktywnie w ruch ochrony środowiska naturalnego.

Idea Euroregionu nie realizuje się bezproblemowo i bezbłędnie, w działalności są też niepowodzenia, wynikające szczególnie z braku odpowiednich środków na realizację zadań, komplikacji prawnych i politycznych. Nie udało się uruchomić centrów informacji i promocji, opracować strategii rozwoju, doprowadzić do współpracy młodzieży, wpływać skutecznie na władze rządowe w sprawie poprawy infrastruktury przejść granicznych, znoszenia niezyciowych przepisów celnych.

Bardzo ważnym krokiem w rozwoju Euroregionu jest podpisanie 22 października 1999 na rocznicowym Nadzwyczajnym Kongresie:

- znowelizowanej Umowy pomiędzy Samorządami Rzeczypospolitej Polskiej a Republiką Słowackiej o współpracy w ramach transgranicznego związku Euroregion „Tatry”,
- Porozumienia o partnerstwie pomiędzy Euroregionem „Tatry” a Euroregionem „Sprewa—Nysa—Bóbr”.

Duże znaczenie będzie miała intensyfikacja prac w sprawie przygotowania i realizacji transgranicznych projektów i Funduszu PHARE.

Więcej uwagi należy poświęcić promocji Euroregionu. Wydanie mapy Euroregionu (jest w druku), folderów „Polsko-Słowackie Zamagurze Spiskie” i „Szczawnica – Leśnica”, informatora „5 lat Euroregionu Tatry”, uruchomienie strony internetowej – to pierwsze wymierne rezultaty działań w tym kierunku.

W celu pogłębienia współpracy transgranicznej Euroregion powinien w najbliższym czasie zrealizować następujące zadania:

- utworzyć w Nowym Targu i Kieżmarku ośrodki na rzecz promocji i współpracy polsko-słowackiej,
- dążyć do przekształcenia przejść dla małego ruchu granicznego Jurków – Podspady i Leluchów – Czerc na przejścia międzynarodowe i uruchomienia nowych przejść granicznych na szlakach turystycznych,
- wspierać ochronę i racjonalne kształtowanie środowiska naturalnego oraz pielęgnację walorów krajobrazu przyrodniczego i kulturowego poprzez:
 - rozwój różnorodnych form turystyki,
 - przygotowanie studium ochrony środowiska transgranicznej rzeki Poprad,
 - opracowanie monitoringu czystości wód i powietrza w transgranicznych parkach narodowych: Tatrzańskim, Pienińskim, Babio-górskim,

- w dalszym ciągu rozwijać współpracę w dziedzinie kultury i oświaty przez:
 - upowszechnienie wiedzy o kulturze oraz osiągnięciach naukowych i gospodarczych sąsiadów,
 - tworzenie kulturowych szlaków turystycznych,
 - realizację różnych wspólnych imprez kulturalnych,
 - zorganizowanie europejskiej szkoły wyższej w Euroregionie,
 - wspieranie Małych Projektów Euroregionalnych realizowanych przez organizacje pozarządowe.

Choć Euroregion „Tatry” nie jest i zapewne nie będzie jedyną organizacją, realizującą polsko-słowacką współpracę transgraniczną, to jego funkcjonowanie i dotychczasowe dokonania są bardzo ważnym elementem w procesie integracji europejskiej w tej części naszego kontynentu.

INFORMACJE O EUROREGIONIE

Dokumenty:

- *Umowa pomiędzy Samorządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Słowackiej o utworzeniu transgranicznego związku „EUROREGION TATRY” z dnia 26 sierpnia 1994 r.*,
- *STATUT Związku Euroregionu „Tatry”*,
- *Umowa pomiędzy Samorządami Rzeczypospolitej Polskiej a Republiką Słowackiej o współpracy w ramach transgranicznego związku EUROREGION „TATRY” zawarta 22 października 1999 r.*

Jednodniówki:

- *Panorama Euroregionu Tatry – 25.11.1995*,
- *Tatransky Kurier Noviny Euroregionu Tatry – listopad 1997*.

Stała kolumna pt. *Panorama Euroregionu „Tatry.”* w „Tygodniku Podhalańskim” od 1996 roku.

Film krótkometrażowy w reżyserii Andrzeja Brzozy *Euroregion Tatry*. TVP 1998.

Tatry Polsko-Słowackie, Wydawnictwo Dajama, Bratysława 1998, s. 360.

Panorama Euroregionów, Urząd Statystyczny, Jelenia Góra 1997.

Panorama Euroregionów. Wydanie drugie zmodyfikowane, Urząd Statystyczny, Jelenia Góra 1998.